

૧૬૫૫

પરસ્ત્રી સંગ દુઃખદર્શક

(પ્રશ્નોત્તર ગદ્યપદ્યાત્મક)

પ્રથમ ભાગ

દાહરા.

શોખી વાંચો સ્નેહથી, પુરાણ આંણી પ્રેમ ;
જો આવાં પુસ્તક બને, વ્યભિચાર રહે ક્યેમ-૧
ધ્યારા વાંચો પ્રેમથી, એજ અમારી આશ,
હવે જગતમાંથી થસે, વ્યભિચારનો નાસ-૨
કુંજ મોત જયમશિંગથી, વળી ઉંદર મંજર;
તેમ જગતમાં ખીમજી, મનુષ્ય મોત વ્યભિચાર-૩

રચનાર

કચ્છ જામૈ બંદરના ગીરનારી પ્રીતિશી ગાકર ખીમજી

મુળજીએ રચીને છપાવિ પ્રસિદ્ધ કર્યું.

મુજબ મધ્ય :

પારસી પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં ફ. પા. ખંખાતાએ છાપી.

આએ ચોપડી સને ૧૮૬૭ના ૨૫માં આક્ટ મુજબ રેજી

સ્ટર કરીને સર્વે પ્રકારનો હક માલિકે સ્વાધીનમાં રાખ્યોછે

આવૃત્તી પેહલી.-સંવત ૧૯૩૮-સને ૧૮૮૨.

(કિમત ૫) આના.

પરસ્તી સંગ દુઃખદર્શક (પ્રશ્નોત્તર ગદ્યપદ્યાત્મક) પ્રથમ ભાગ

દોહરા.

શોખી વાંચો સ્નેહથી, પુરાણ આંણી પ્રેમ ;
જો આવાં પુસ્તક બને, વ્યલિચાર રહે ક્યેમ-૧
પ્યારાં વાંચો પ્રેમથી, એજ અમારી આશ,
હવે જગતમાંથી થશે, વ્યલિચારનો નાશ—૨
કુંજ મોત જયમશિંગથી, વળી ઉંદર મંજર ;
તેમ જગતમાં ખીમજ, મનુષ્ય મોત વ્યલિચાર-૩

રચનાર

કચ્છ જખો ખંદરના ગીરનારા પ્રાહ્માણ ઠાકર ખીમજ
મુળજીએ રચીને છપાવે પ્રસિદ્ધ કર્યું.

મુંબઈ મધ્ય :

પારસી પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં ફ. પા. ખંખાતાએ છાપી.

આવૃત્તી પેહુલી.

સંવત ૧૯૩૮—સને ૧૮૮૨.

હિસાબ ૧) આના.

અંથ કર્તાની હકિકત.

---

૨૧ રાસી ગ્રહ મહિ શાલમાં, ભાદ્ર માસ સુદ જાણ ;
દ્વાદશીતિથી શ્રગુવાર સુભ, તે દીન જન્મ પ્રમાણ—૧

ગીરનારા જ્ઞાતે અમે, ઠાકર અટક પ્રમાણ ;
તાત અમારો મુળજી નામ ખીમજી જાણ—૨

સોળ પરગણા કચ્છના, તેમાં છેલ્લું છેક ;
અખડાશા કહેવાય છે, જેમાં ગણો વિભેક—૩

તે પ્રગણાનું મુખ્ય છે, જક્ષ પુરી જે ગામ ;
વાર્ણવિને કહું શાંભળો, તિહાં અમારું ધામ—૪

બેહજાર માંથીકહું, ચોરાઠ કરજો બાદ ;
વિક્રમ વર્ષતો આવશે, તે જો રાજો યાદ—૫

એ વર્ષે કવિજ્ઞ કરી, અસાડ ઉત્તમ જાણ ;
આ કવિતા વાંચી કરી, આનંદ ઉરમાં આણ—૬

અરપણ પત્ર.

સ્વસ્થાન કચ્છ જખૌ બંદરના રહેવાસી
પરમ પ્રીય મિત્ર, શ્રેષ્ઠ બાંધવ મહેર-
બાન, ભાઈ ગોકળદાશ ડોસા.

આપ શાહેબ મારા ઉપર ગણેાજ પ્યાર રાખોછો, અને
વળી મારી કવિતા શાંભળવામાં ગણા આતુર રહેા છો
તેમજ મારી પણ તમારા ઉપર પુર્ણ પ્રીત હોવાથી, અને
તે દરશાવવાના હેતુથી તેના બદલામાં આપ શાહેબને આ
નહાનુ પુસ્તક હું ભેટ દાખળ અર્પણ કરું છું, તે મારા
ઉપર મહેરબાની કરીને સ્વીકારશોજી—એજ અરજ.

તારીખ ૧૫ મી જુન ૧૮૮૨.

માં આપનો સુભેચ્છુ બાંધવ,

ભાઈ ખીમજી મુળજી

રેવાસી કચ્છ જખૌ બંદર.

પ્રસ્તાવના.

આ લઘુ ગ્રંથ સર્વે સનજનોની શેવામાં મુકતાં અરજ એછેજે આ પુસ્તક ખનાવીને મેં મારું વિધવાનપણું કે કવિપણું, એમાંનું કાંઈ પણ નથી જણાવ્યું. આતો મારી ન્હાનપણથીજ કવિતા જોડવાની ટેવ પડેલી છે તેથી, અને હાલમાં મુધારાનું ઉત્તેજન ગનું જોતાં અને કેટલાએક હોસીલા પુરૂષો પોતાની રચેલી કવિતા, યા છુટકે વીષય ખનાવીને પોતાની મિત્ર મંડળીમાં વાંચીને ગનોજ આનંદ પામેછે.

એવાં પુસ્તકો મારી નજરે જોવામાં કેટલાંએક આવ્યાં એથી મને પણ વિચાર થયો જે હું કોઈ કવિતા ખનાવીને મારી મંડળીમાં વાંચી સંભળાવુંતો ગણું સારું, અને વળી મારાં મિત્રો તરફથી મને ભલામણ થઈ જે “હરેક માણસ પર સ્ત્રીના શંગ કરેછે, તેથી કેવા દુઃખી અને છેવટ શા પરીણામ નીપજેછે એ વિશે કોઈ કવિતા ખનાવીને આપની મિત્ર મંડળીમાં વાંચી શંભળાવો ; એજ મતલબથી મેં આ લઘુ ગ્રંથ તૈયાર કર્યો અને અમારા મિત્રો પાસે વાંચ્યો એથી સર્વેને પસંદ પડ્યો અને કહેજે હવે એ ગ્રંથ છપાવો, એથી આ ગ્રંથ મેં છપાવ્યો છે તેમાં મને જે સાહેબોએ મદદ કરીછે તેના હું પાડ માનું છું.

આ ચોપડીમાં પ્રથમ ઇશ્વર સ્તુતી કર્તાં તારપછે છીનાજ સ્ત્રીના લક્ષણ અને તેના પછી જોણે જોણે વ્યભીચાર કર્યા, તેના પરીણામનું સંક્ષેપે વર્ણન કરીને પછે વ્યભીચાર કર-

તાર ક્યાં જશે, અને તેને કેટલું પાપ એસસે તે વિષે, તાર-
પછે મનુષ્યમાં વીર્યનું દૈવત રહેલું છે તે કેને આપણું નહીં.
તે વિષે તારપછે વ્યભીચારી પુરૂષને ભલામણ કરીને ગ્રંથ
સમાપ્ત કર્યો છે.

આ ગ્રંથ લખવામાં મને નળીઆના વ્યાસ હરજીવન
વિજીરામે મદદ કરી છે એથી હું એના પાડ માનું છું.
આ સિવાય નીચે લખેલા ગ્રંથ મેં બનાવીને તૈયાર રાખ્યા
છે તે અગ્ર્ય મદદ મળવાથી છપાવવાનો વીચાર રાખું છું.

૧-દુનીઆનો નીયમ

૨-કચ્છપતિ વિષે કવિતાઓ

૩-મિત્ર વિલાસ

એવા નામના અગ્ર પુસ્તક મેં તૈયાર રાખેલાં છે તેમાંથી મીત્ર
વિલાસ એવા નામનું પુસ્તક પણ તરત છપાઈ બહાર પ-
ડશે એમ મારા ધાર્યામાં આવે છે.

આ પુસ્તક છપાવવામાં મેનત લેનાર તથા પુરૂંક તપાસ-
નાર અમારા ભાઈ દેવજી મુલજીએ ગણી તરદી લીધી છે
અને એ ભાઈને હું મોટો આભાર માનું છું તેમજ દશા-
બદ ના ગ્રાહકો તરફ મેનત લેનાર ભાઈ રતનજી મુળજીએ
અગ્ર્ય વિચાર કરી છે એથી મને બહુ લાલ મલ્યો છે, આ એ-
વા મેં કેટલું જગ્યાએ બુલચુક યા અશુદ્ધતા એમાંનું કાંઈ
પાત્ર રહી ગયું હોયતો મારા ઉપર મેરબાની કરીને ક્ષમા કર-
શે. એવું અરજ.

તા. ૧૫ મી જુન ઈ. સ. ૧૮૮૨.

લા. તમારો,

શુ. બા. લા. ખી.

મું રેવાસી કચ્છ જા. બંદર.

પરસ્ત્રી સંગ દુઃખદર્શક

પ્રથમ ભાગ.

પ્રાર્થના.

કુંડળીઆ.

નમું ગજનન દેવને, સારહ માત શુંજાણું;
શરાણુ પડ્યો તુજ સર્વત્તી, આપો અદકી વાંણ.
આપો અદકી વાંણ, જાણું મુજ દાસ કરી તુંજ;
કર કિલ્લતાર કપાય, કીડી થી કર કુંજર મુજ.
ઉરથી આસીધ આપ, તાપ શૌતનના ટળવા;
કરું ગ્રથ સુલ કાજ, સહુ સજ્જન સાંભળવા-૧

ગણપતિની સ્તુતિ.

દોહરો.

શંકર શુતને હું નમું, નિત નીત રહું કર જોડ;
કરો કપા મુજ ઉપરે, કરું કવિતની જોડ-૨

કુંડળીઆ.

વંદું પ્રથમ ગજવદનને, લંબોદર? ધાણુરાય?;
ભાગ્યંદ્ર? ભાવેભાણું, વિજ્ઞાસ? હો સાય.

૧ ગણપતિ.

વિજ્ઞાનાસ હો સાય, વિનાયક? ધુમ્રાકેતુ?;
કપિલ? વિકટ? ઘણપતિ,? ગજનન? વાણી દેતું.
દાસ ખીમજી ભણે, ટાળ કુબુદ્ધિ વળી ચતા;
નમું પાર્યતિ પુત્ર,? ભાવ ધરીને એક હંતા?—૩

સરસ્વતિની સ્તુતિ

દોહરો.

અંબા હે આસાપુરી, રહો સદા મુજ સાય;
ગ્રંથ કરું પુરણ અમે, આસીષ આપો માય—૪

કુંડળીઓ છંદ.

પ્રભકુમારી? ભારતિ? હંસવાહની? માત;
વિણાં પુસ્તક ધારણી,? વાંણીદે વિખ્યાત.
વાંણી દે વિખ્યાત, બુદ્ધિદાતા? તું દેવિ;
સરણ પડ્યો સરસ્વતિ,? વડા મુની એ તુજ સેવિ.†
દાસ ખીમજી ભણે, વાગશ્વરી,? જગ ભીક્ષાદા?;
પ્રભચારીણી? ચંદ્રઘટ,? સારદ? વર દાતા.†—૫

શિવ સ્તુતી.

દોહરો.

ભોળા સંભુ ભાવથી, નિત્ય નમાવું સીસ;
કપા હસેજો આપની, તો આ ગ્રંથ કરીશ.—૬

છપો.

નિલકંઠર ને નમું, નમું સંકરર કવિભ્રાસી.
વિશ્વનાથર ને નમું, નમું શંભુ? અવિનાસી.

---

૧ સરસ્વતિ.   † સેવાકરી.   ૨ શિવ.

રૂદ્રદેવર ને નમું, નમું સશીઘ્રરર શુખકારી ;
 ભિક્ષુભંજર ને નમું, દિર્ગાં બુદ્ધિ કર મારી.
 વળી નમું નંદ સ્વારીર તને, ગંગાધારીર તુજને નમું;
 જય જય જય કય? ખીમજી, તુંજ દર્શન ભવમાં ભમું—૭

પરમેશ્વરનિ રત્નુતિ.

દોહરા.

વિસ્તુને હું વિનવું, કરગરી કહું છું આજ,
 આ પુસ્તક પુરું કરું, કૃપા કરો મહારાજ.—૬

છપો.

નમું જગત્કરતરિ, ૨ નમું હરીને વિત નેમે,
 ભાવ ધરી ભગવાન, ૨ નમું દીન પ્રત્યે પ્રેમ.
 નમું તને નારાણ, ૨ નમું કમળાપતિર કેસવ, ૨
 નમું તને રૂપીકેસ, ૨ નમું ધન સ્વામર તરૂં ભવ.
 વળી નમુ નાગ નાથા તને, કરો કૃપા રહું શાણું હું,
 ખગપતિને કહે ખીમજી નમું ચરાણ ઉધાર તું—૮

સર્વ દેવોનિ રત્નુતિ.

દોહરા.

હે જગપતિ જગમાતહે, હે શિવસુત સિવરાય,
 મેર કરો મુજ ઉપરે, ગ્રંથ સંપુરાણ થાય—૧૦
 શહુ દેવોને વિનવી, કરગરી કહું છું આજ.
 મનવંદ્યીત પુસ્તક કરું, કૃપા કરો મહારાજ—૧૧
 દાશ તમારો ખીમજી, વિનતિ કરે આ ઠાર,
 અકલ બુદ્ધિ અતિ આગળે, કરું કવિત આ વાર—૧૨

૧ કહે, ૨ શિવ, † મોહી અથવા ઘણી,

વિદ્વાંનાને વિનંતિ.

શૌ કવિઓને વિનવી, વળી વિધ્વાંના ભાઈ ;
ભુલ માફ માગું અને, કોપ નકસો કાંઈ-૧૩

એક વેળા એક શુંદર જગો પર કેટલાયેક મિત્રો એકઠા થી બેઠા હતા—ત્યાં વાતચિત કરતાં એવિ વાત ચાલીને, આપણા ગામમાં ફક્તો આજ્ઞાણ છે, તે ખડુ ભણેલ છે, અને તેના પાસે એક વિદ્યા છે કે “ગમે તેવો નવો પુર્વ, કે સ્ત્રિ તેના પાસે આવે કે તેનું મો જ્ઞયતો તર્ત કહી આપે ને, આ પુર્વ કે સ્ત્રિ માં આટલો ગુણ છે, અને વળી કહેને આ સારો છે કે દુરાચારી નકામ છે. ચોરકે વ્યભિચારી એમાંનું ને કાંઈ લક્ષણ હોય તે તર્ત કહી આપે છે ?

ત્યાં એક બીજા જણ બેઠો હતો તે વચ્ચે તર્તજ બોલી ઉઠ્યો ને, હાજ એ ખરી વાત છે, એક દીવસ હું તે આજ્ઞાણને ત્યાં બેઠો હતો, તેવારે તે આજ્ઞાણના ઘરને પુવ ભાગીથી એક સુંદર સ્ત્રી ચાલી આવતિ હતી. તે સ્ત્રીતો એવી હતિ ને “ચંદ્રવદની ને મૂગ લોચની” અને ક-ટીતો કેસરી શિંગના સરખી છે, સોળે સાણગાર શબ્દા છે. મધ્ય ભાજે કેસરનું તિલક કરેલ છે, ત્રકુટીએ શિંદુરની બીંદી અને અધુરનો રંગ લાલ શોભે છે, ઘાંતતો જાણે દાડમની કળી અને મુખતો શદ્દ પુનમના ચંદ્ર જેવુંજ આપે છે. એવિ શુંદર સ્ત્રીના પગમાં નેપુર પહેરેલા છે, અને તેનો ઘણુકાર તે આમણને કાંને પડ્યો, તેના સામું જો-ઈને પહેલો આમણ કહેને (અરે દેવ આ સ્ત્રી પણ છિનાજ છે) એ શાંભળીને મને વિચાર થયો ને, આ આજ્ઞાણ

હુકો છે. આતો કોઈ સારા ઘરની ઘરૂણી મહા સીલ-
વાન છે, તેને આ દુષ્ટ પ્રામાણ વ્યભિચારીણી ઠેરાવે છે ?

ત્યારે તે પ્રામાણને મેં કહ્યુંને મહારાજ એ શું કહો છો,
આતો કોઈ મહા સતિ છે તેના ઉપર તમે આવા કુંડા
કલંક ચડાવો છો, એથી તમારા ઉપર જગત્કર્ત્તા પરમેશ્વર
ખીજસે, અને પાપ ખેસસે, માટે શતિ માણસની નિંદા
કરવી નહીં ?

પ્રામાણ—એમાં નિંદા સ્થાની, અને ખરી વાતમાં પાપ
પાણુ સાનું ખેસે.

ત્યારે મેં તે પ્રામાણને પુછ્યું ને, તમે કેમ જાણ્યું ને
એ સ્ત્રી છિનાળ છે. ત્યારે પ્રામાણ કહે, જો તમે ન
માનતા હો, અને તમારે એ વિષે સોધ કરવો હોએતો એ
સ્ત્રીને પાછળ પાછળ ચાલ્યા જાઓ એટલે તમને ખ
થસે ?

તે પ્રામાણના કેવાથી હું ત્યાંથી તર્તજ ઉઠ્યો, ને પેલી
સ્ત્રી પાછળ ચાલવા માંડ્યું, આગળ ચાલતાં એક શહુ-
કારનું ઘર આવ્યું, ને પેલી સ્ત્રી તે ઘરમાં ગઈ એટલે
હું બાહરે ઉભો રહ્યો ? થોડી વાર થઈ એટલે પેલી સ્ત્રી તે
ઘરમાંથી નીકળી, ને તેને જોડે બીજી પણ એક સ્ત્રી હતી,
તે આગળ ચાલી જાયછે ત્યારે મને વિચાર થયોને, (હરેક
કામ આદરવું તે પુરૂંકરવું) એમ જાણી હું તેને પાછળ
પાછળ ચાલ્યો ?

તે સ્ત્રીઓ ગામથી બાહરે જતી હતી, દરવાજા પાસે
આવી એટલે એક માણસે તે ભણી ખુંકારો કર્યો, ને આ-
ગળ ચાલવા માંડ્યું. ગામથી બાહરે અર્ધ ગાઉને આસપાસે

એક બાગ છે તેમાં પેલી બે સ્ત્રી ને એક પુરૂષ ગયા, તે જોઈને મારા મનમાં નકકી ઠસ્યું જે, તે પ્રામાણની વાત ખરી છે, એટલે હું ત્યાંથી પાછો વળ્યો, અને તર્તજ પેલા પ્રામાણ પાસે આવ્યો, ને મેં તે પ્રામાણને કહ્યું જે, મહારાજ તમારી વાત ખરી છે, પણ તમે એ કેમ જાણ્યું જે તે સ્ત્રી છીનાળ છે તે મને કહે ?

પ્રામાણ કહે એ કેને કહેવાય તેમ નથી, કારણજે અમારા પાસે મંત્ર છે, અને તે મંત્રના પ્રતાપથી મને વીરવસ છે, માટે સાઈ કે નડાઈ માણુ, યા, તમારા મનમાં ગમે તે વાત હોય, તે અમારા વીર અમને પવન સ્વરૂપે કહી જાય છે ?

એટલી વાતચીત કરીને હું પાછો મારે ઘરે ગયો પણ એ વાતતો ખરી છે જે, તે પ્રામાણ ગમે તેવાં નવાં માણુ-સનાં લક્ષણ કહી આપે છે ?

એવામાં ત્યાં એક ભણેલો અને શુધરેલો છોકરો બેઠો હતો તે વચ્ચે તર્તજ બોલી ઉડ્યો જે, એમાં તે શું. એતો બધાય માણુસ જાણી સકે જે આમાં આટલો ગુણ કે લક્ષણ છે, પણ તમે કહેછો જે, તે પ્રામાણ પાસે મંત્ર છે, અને મંત્રના પ્રતાપથી કરીને વીરવસ છે, એ વાત તમામ ખોટી છે, કારણ જે આજના વખતમાં મંત્ર ચાલતાં નથી, અને વીરવસ પણ કેને હોય નહીં. એ વિષે જે કંઈ તમારે પૂછવું હોયતો પૂછો હું તેના ઉત્તર આપીશ. ત્યારે કેટલાએક જણ બોલ્યા જે બાઈ સાંભળ, અમે થોડું પૂછીએ તેના ઉત્તર આપો ?

છોકરો—વારૂં ? ને કાંઈ તમારે પુછવાનું હોય તે મને પુછો હું ઉત્તર આપીસ.

પેલાં માણસો કહે, પ્રથમતો અમે એ પ્રશ્ન પુછીએ છીએ ને, તે પ્રામણ્ય પેલી સ્ત્રી છિનાળ સ્વા કારણથી કહી તે કહો નોંધએ ?

ઉત્ત—સાંભળો—

કુંડળિઓ છંદ.

કરેકટાક્ષો કોડથી, ચાલે ચમકતિ ચાળ,
આધું આળે? આહતી, તે નિશ્ચેં છિનાળ.
તે નિશ્ચેં છિનાળ, દ્રષ્ટ વાંકીથી જીવે,
મરમ નહીં મનમાંય, કેસ છોડે વળી કુવે.
કહે ખીમજી શુણો, બેડું બેા પન ઘટમાં ને
તે જાણો છિનાળ, ભમે પર ઘર વાણ કાળે—૧૪
કસકસતિ ને કંચુકી, ધરે અંગમાં નાર,
પશ્ચિમર ચાળે પેખતિ, તે નિશ્ચેં છિનાળ.
તે નિશ્ચેં છિનાળ, કેસ સીર બહુ વધારે,
સ્મીત હાસ્ય મુખ રહે, મરકકો અંગે ભારે.
કહે ખીમજી શુણો, દયા નહીં તે નારીને,
અનપપ પુર્ષને કાળ, પતિ નાખે મારીને—૧૫
વસ્ત્ર નવાં નિત્યેં ધરે, ચાળે કુઃખે ચાર્ણ,
અધારે આંખે પડે. દારૂ શિંઢો ને ધાર્ણ.

†વાંકીદ્રષ્ટથીજીવેતે. ૧સેજે. ૨પાછળ. ૩જોતિ. ૪જન-
દાંતનરખાયતેમ હસવું. ૫ખીજો અથવા રાખેલોજનર. ૬દારૂડો.
૭સીંદરી. ૮જમીનપર.

દાર શિંદ ને ધણી, દુખી ડરી દુર ખસેછે,
 આપકાજ વન વાસ, એકલિ રાત વસેછે.
 કહે ખીમણ એમ, ગપાટા પરગર મારે,
 ચરીત એજ છિનાળ, તવાં નિત વસ્ત્ર સ્વધારે-૧૬
 પ્રીત ધરીને પિયરમાં, રહે વધારે નાર,
 શાસરીએ શુને નહીં, કોયે કામ લગાર.
 કોયે કામ લગાર, કહે મુજને નથી ગમતું,
 મને થયો વડગાર, સદા મન રહેછે લમતું,
 કહે ખીમણ જાણુ, નકી એ નાર નકારી,
 ઢોંગ ધુણીને કરે, રમે પર નર શુંજાણી-૧૭

પ્રસ્ન—એજ છિનાળના લક્ષણ કે ?

ઉત્તર—નાજ હજી ઘણાંછે સાંભળો.

ઈદ્રવિજય છંદ.

કામમાં શુસ્ત રહેછે શદાયને, ક્રોધ ધરે શહુ સજ્જન સાથે,
 જ્યોટે નહીં ચિંતતો ઘરમાંહેજ, જાઈ રમે પરજનશું ખાથે.
 દીવસેં ડોરાથી દુર ખસે ડરી, રાત પડે અડે શિંગને માથે,
 ખીમણ કે એ છિનાળના લક્ષણ, મુકે ન જાણો
 મારીજ તથા—૧૮

ઉગતે શુરજ ઉઠી કરી કરે, ક્રોધ લડે શહુ સાસર સાથે,
 કામ કરે તે કદી શુધરે નહીં, જીવ રહે પરજનને માથે.
 ક્રોધ ન હોય કદી ઘર માંહેજ, તે જહી વર્તે કહીં કરી આવે,
 તેમજ એકલી ખેસી કરી વળી, ખંની રહી કરી આવણું
 આવે—૧૯

પ્રસન્ન-વાહવા ખરાખર કહ્યું છિનાળ સ્ત્રીનાં એજ લક્ષણ હોયછે?—

ઉત્તર—છિનાળ સ્ત્રી એકજ ઉપપતિ? ને જાલીને ખેસી નથી રહેતી, પાણુ ખોળ અનંત પુરુષો પર પ્રીત ધરાવેછે, તે વિષે કહ્યું તે સાંભળો.

ઇંદ્ર વિજય છંદ.

ખીમજી કેએહાં નાર છિનાળછે, નારીથી ચિંત ઉઠાડી જલેજે,
એ સહુ સિખ કહી અમે પારકી, નારીથી રંગે કદી નહી રેજો.
પારકી નારીથી શુખ કદી નહીં, દુઃખ અતિ દીલ માંહેજ દાખે,
જો કદી આપણે એ શુખ આપે તો, ખીમજી નીચે પ્રમા-
ણેજ ભાંખે—૨૦

પ્રીયપતિ જે પંચે કરી આપેલ, તેને તજી રંગ ખીજી શું રાચે,
એક શું સુંદરી રાસરમે વળી, ખીજી શું જાઈ રમે નિત ખાચે.
તેં મજ ત્રીજી શું ભાગ કરે વળી, ચિંત રહે જહી ચાથાને માચે,
મોહની રૂપ મહામદ માંનની, રાંગ કરો તહીં પારકી
શાયે—૨૧.

સર્મ ન હોય એ નિર્લજ નારને, એખ ઉગાડે પોતાનેજ હાથે,
નારી નહીં એતો નારી સ્વરૂપ છે, મહા બીકરાળછે રક્ષસી જાતે.
દખી કરી એને દુઃખ સો વળી, જસો નહીં પર નારને માચે,
ખીમજી કે ભલી ચોતાં મલિ નહી, તે કહો શું તમને
ભલી થાસે—૨૨

૧ ખીજી પર પુરુષ રાખેતો.

૧ કિપર કહેલી.

પ્રસ્ન-ખરી વાતછે, છિનાજ સ્ત્રી કાંઈ એક પુરૂષ પર પ્રેમ નથી રાખતી. બીજા અનંત પુરૂષો ભોગવે છે ?

ઉત્તર-એટલુંજ નહીં પણ સ્ત્રીની જાત રાક્ષસીછે. અને પુરૂષનાં વિધિ ધનાદીકનું હરણ કરનારી છે ?

પ્રસ્ન-રાક્ષસી કેવિ રીતે કશો જોઈએ ?

ઉત્તર-સાંભળો

શ્લોક

॥દર્શનાત્ હરતેચિંતં સ્પર્શનાત્ હરતેબલં ॥

સંભોગાત્ હરતેવિર્યં । નારીપ્રત્યક્ષ રાક્ષસી ॥

પ્રસ્ન-ખરોખર, એટલુંજ છે ?

ઉત્તર-રાક્ષસી તો કેવળ પ્રાણીનેજ ભક્ષ કરેછે, પણ સ્ત્રી રૂપી રાક્ષસીથી ગાજા અવગુણ થાયછે. ધન તન, લાજ, અને રાંપાદીક શુષ્કના નાસ કરનારી પરસ્ત્રી છે, માટે એ રાક્ષસી કઠતાં પણ વધારે બળવાનછે, કેવાની તો અ-બળા પણ એના બળનો કાંઈ પારજ નથી, કહ્યુંછે કે.

કવિત મનહર છંદ.

મોઠા મોઠા માનધાતા, માથું કુટી મરી ગીઆ,
તો એ નારીને ન પોચ્યા, જો રાણી તમામછે.
એ જોતી નારી તેનું, કારણ કહું હું સુંણા,
વિશેષે કરીને એનું જોરાણું તો કામ ? છે.

કામથી કરીને ક્રોધ મોહ મદ ઉપજે,
તેને તો ન છુટ્યા સંભુ સ્યામ કે પ્રભાડ^૧ ને.
ખીમજી કહે છે હીત, નારી છે અજ્ઞત નીત,
માટે લેહા એથી ચિત્ત, ઉતારી તમામ ને-૨૩.

ઉત્તર—કેમ ભાઈ સાંભળયું કે ઉપરની કવિતામાં કહ્યું
ને, શંભુ સાંભ અને પ્રભા એ ત્રણે દેવતા પાણુ સ્ત્રીને
છુટ્યા નહીં તો આપણે સ્યા લેખાંમા, વળી કહું તે સાં-
ભળો—

કવિત મનહાર.

અરે મારા મિત્ર કહું, શિક્ષક^૧ તમને દહુ,
પર નારીતાણા તમે રંદમાં મ પડજો.
નારી જાત આપણા સ્વરૂપમાં થાયછે જ્યારે,
ત્યારે તો ન તોલે કેને, તેથી તમે ડરજો.
કૈએછ અખળા પાણુ, બળતણો પાર નહીં,
સ્વર સ્વારથ માટે, સૌ સગાને કહે મરજો.
ખીમજી કહેછે આમ, ચિંત ચોડી રાખો ધામ,
પર નારી મુકીને ઉત્તમ, કામ કરજો—૨૪

કવિત.

જાર સું રમેછે જ્યારે, કુપ્રુધિ આવેછે ત્યારે,
દયા નથી રેતી ક્યારે, કામના કરોધમાં.
વિષય વિલાસ કરે, વાલાંમા વીરોધ ધરે,
પરપતિ સારૂ મરે, રેતી નથી સોધમા.^૩

૧પ્રભા. †શિક્ષા. રપોતાના સ્વારથ માટે. ૩પ્રુધમાં.

શીખ કે દૈએછ માર તોય નહીં મેલે જર,
એ અખળા ખળવારી, ચાલે બહુ વોધમાં.
ખીમજી કહેછે ભાહી, પર સ્ત્રીમાં સુખ નાહી,
એવિ સું વિલાસ કરે, તે પડે ધરોજમાં?—૨૫

ઈદ્રવિજય છંદ.

હે પ્રીય પારકી નારીના શંગત કીજીએ તો બહુ દુઃખ જ થાએ,
પારકી નારના શંગ થકી કહું, હોય જે લક્ષ્મી તેતો લુટાયે.
લાજ ઘટે ને જમિનજ ભાળવું ગાંમના લોકમાં જર કેવાએ,
ખીમજી નારીના શંગથકી કહે, રંચકાં ભોગથી રોગજ
થાયે—૨૬

પ્રશ્ન—ખરીવાત છે, પર સ્ત્રીના શંગ કરે તે નિશ્ચે
દુઃખી થાય, એમાં તો સંદે પણ નહીં, પણ અમે પુછીએ
છેએ જે કોણે પરસ્ત્રીના શંગ કર્યા ને કોણે દુખી થયા
તે કહો જોઈએ.

ઉત્તર—દુખી તો પરસ્ત્રીથી ઘણા થયા છે, પણ હાલ
જે મને સાંભળેછે તે ટુંકામાં સાસ્ત્રાધારે કહી સંભળાવું
તે સાંભળો—

શ્લોક

॥ લંકેશ્વરો જનકજા હરણે નવાલી ।

તારા પદા રક્ત યાપ્યથકી ચકાસ્યા ॥

પાંચાલે કાગ્રહણજો નિઘનંજગામ ।

શ્વચ્ચેતસાપી પરદાર રતિં નકાક્ષેતૂ ॥ ૩

નિર્દોષમાં. 'રનિયું' જોવું પડે તે. પરસ્ત્રીના સંગથી. તથાકું.

વાળી અને સુધ્રિવ એવે નામે વાંદરા એ લાઈ હતા,
તેમાંથી વાળીએ સુધ્રિવની સ્ત્રી સાથે સંભોગ કર્યો, પછી
તેના કેવા હાલ થયા તે સાંભળો—

કવિત મનહર છંદ.

વાંદર વાળી ને સુધ્રિ વાસ વનમાંહી વસે,
સુધ્રિવની નારી,^૧ રૂપવારી અતી સારી છે.
શારી રૂપવાન જોહી, વાળી તો જ્યો છે મોહી,
જાણે જો ન હોયે કોહી, મુને એતો પ્યારી છે.
મું કરું ન ચાલે જોર, સુધ્રિવ કરે છે ઘોર,^૨
દષ્ટે તો કહેસે ચોર, નારી એતો મારી છે.
એની મુંને લાગે ખીક, પણ હું કરીશ ઠીક,
વાળીએ એ વાત, ખીમણ કહે વિચારી છે—૨૭
મનમાં વિચાર ધરી, નારી સંગ મીત કરી,
સુધ્રિવનો ઘાટ ઘડી, નારી સંગ રમે છે.
સુધ્રિવ જો કેવા જાય, એતો નારી મારી થાય,
ત્યારે એને ઉઠે લાય,^૩ ખુબ ખારે ધીમે છે.
સુધ્રિનું ન ચાલે જોર, વાળી છે હરામખોર,
પારકી નારીના ખેલ, ખુબ એને ગમે છે.
છેવટ થયું છે આમે,^૪ ખીમણ કહે છે રામે,
મારીને લગાડ્યા ઠામે, જોનો રંગ રમે છે—૨૮

પ્રસન્ન—ત્યારે તો પર સ્ત્રીમાં ઘણોજ અવગુણ, છેવટે
બગર મૌતે મરણ પડે.

૧ તારા સુધ્રિવની સ્ત્રી હતી, રગર્જના. ગોધ. યોધથી મારે
પ્રમામ અથવા આ રીતે.

ઉત્તર—હાજી, વાળી તો વાંદરો હતો પણ એ સીવાય
ખીજા મોટા મોટા ચાધા પણ પરસીના શંગે કરીને
મહા કુખી થયા છે.

પ્રશ્ન—કોણ કોણ કહે નોંધ્યે ?

ઉત્તર—સાંભળો.

કવિત મનહર છંદ.

શરગના રાજા ઈંદ્ર, તે ઉડી ગયો છે ચંદ્ર,
પાસે આવિ મનતાણી, વાત શહુ કહે છે.
શાંભળો ચંદ્ર તમે, વાત ક્રિયે છેએ અમે,
ગૌતમને ઘરે જવા, મન મારું ચહે છે.
ગૌતમ ઘરે જવાય, અહલ્યાનો સંગ થાય,
એવિ વાત કહી તે, ચંદ્ર ચીત્ત લહે છે.
ચંદ્ર કે-કરું કાજ, સાંભળો તમે મારાજ,
આપણે ચાલસું આજ, સ્યો રૂપીને લય છે-૨૯
એવો મન સંપ કરી, અનપવેશ ખેય ધરી,
ઘરેથી નિસરી કરી, રૂપી ઘરે જાય છે.
રૂપી રૂપે થયો ઈંદ્ર, કુકડો થયો છે ચંદ્ર,
કુકડાની રીતથી તે, રૂપીને જગાવે છે.
શાદ શુંણી જગ્યા રૂપી, નાંણે ને પ્રભાત વસી,
ત્યાંથી રૂપીજી તો ગગાજીમાં, નાવા જાય છે.
ખીમજી કહે છે ખરું, ગંગા જલ સ્થીર રહ્યું,
તે રૂપીએ નેયાથી, વિચાર મન થાય છે-૩૦

૧કેટલાય માણસો એમ કહેછે ને મધ્ય રાત્રીએ નદીનું
જળ સ્થીર રહે છે એટલે ધિમે ધિમે વહે છે.

રૂપીને વિચાર થયો, ત્યાંથી પાછો ઘેર ગયો,
 આંગણમાં ઉભો સ્થો, મનમાં વિચારે છે.
 ચંભીને વિચાર કરી, બે જાણુ ગયા છે કરી,
 દુખી રૂપી રીશ ચડી તેને પાછા વાળે છે.
 હાંકને પ્રખળ કરી, બે જાણુ ગયા છે ગરી,
 ભુમિસમર દ્રષ્ટ કરી, પગમાંહી પડે છે.
 ખીમલ કહે છે ભાઈ, રૂપીને ઉઠી છે ભાઈ,
 ક્રોધથી કરીને એ, ત્રણે ને શ્રાપ આપે છે—૩૧
 રૂપી તે આપે છે શ્રાપ, મનમાં આણીને તાપ,
 ઈંદરની જોજો ડાપ, પછી પસ્તાય છે.
 ઈંદર સહસ્ર ભંગ,^૫ ક્ષય^૬ રોગ ચંદ્ર અંગ,
 અહલપાપતિને શ્રાપે, ઝડ બની જાય છે.
 રૂપીના થયો શિરાપ, કબૂત્ર એ પામ્યા છે આપ,
 ત્યાંથી તો ઈંદર પર, નારી દુખી હરે છે.
 ખીમલ કહે છે ભાઈ, પરસ્ત્રીમાં શુભ નાંઈ,
 છેવટ કમોતે પરનારી શંગ મરે છે—૩૨

ઉત્તર—કેમ ભાઈઓ સાંભલ્યું કે નહીં, પરસ્ત્રીના શંગે
 કરીને ઈંદ્ર અને ચંદ્ર કેવા દુખી થયા. ઈંદ્રને શહસ્ર
 વિંધ કાયામાં થયાં તેથી તે મહા કબૂત્ર પામ્યા, અને ચંદ્ર
 ને—ગળત કોઢ થયો, પછી ઘણીક આજીજ કરી ત્યારે નિ-
 વાર્ણ થયો જે પંદર દીવસ તું ગળત કોઢમાં ગળતો જ-
 હીસ અને પંદર દીવસ શારો રહીસ, તેથી શુદ્ધ ૧૫ થી
 †ઉભી રહીને. ૧ક્રોધમાંથી અથવા બળમાંથી. રનીચું
 નોધને. ૩હાથ જોડીને માફ માગે. ૪ક્રોધ. ૫કોઢ.
 ૬હજાર છિદ્ર તેની કાયામાં થયાં.

તે વિઠ અમારા શુધિ તે કોઠમાં ગળીને કાય થતો જાય છે એ અદ્યાપી આપના જોવામાં આવે છે.

પ્રસન-આહાહાહા ! ! ! પર સ્ત્રીના પાપમાં ચંદ્રને કેવું મહા સંકળ સેહેવું પડે છે ?

ઉત્તર-મેહેસ્થાન ચંદ્ર તો રોગ પામીને જીવ્યો પણ કોટલાયેક તો પર સ્ત્રીના પ્રભાવે કરીને કુળ સહીત નાસ પામ્યા છે.

પ્રસન-કોણ કોણ તે કહે જોઈએ ?

ઉત્તર-સાંભળો, કવિત મનહર છંદ.

વૈરાટ રાજાના સાજો, કૈ આ કચક થી ભાજો,
તે ધણો રાજાને વાલો, ઝાજો કુખી થાયછે.
પાંડવ દસવ૧ લીધો, અહીં આવિ વાસ કીધો
કેન ન ઝાળખ દીધો, છાની રીતે જાય છે.
ઝાળખ જો દેવો પડે, વિંતા દી ફરીથી ગણે,
ત્યારે એન કળ નડે, તેના મોટો ભય છે.
ખીમજી કહે છે સાચ, જોના ભાડી આવી પાંચ,
શરવે એ રાજા પાસે, ચાકરીમાં રહે છે—૩૩
વૈરાટ રાજાની રાણી, મોટી ને માંનતી જાણી,
કુપદિજી યોધ્યાં વાણી, મને તમે રાખશો.
રૂપ જોડી યોજી નારી, તું મને લાગેછે પ્યારી,
તુજપર જહું વારી, રહો અહીં માંખસો.

૧દસવટો. રપાંડવને બાર વરષ છાંનું રહેવું એવો વન-
વાસ હતો તે જો પ્રસિધ્ધ થાય તો ને વર્ષ વિતા હોય તે
ફરીથી ગણાય.

સાંભળી વચન સહી, પંચાળી^૧ એ પાસે રહી,
માતાને પુને છે જહી, એણે એને નમ છે.
અંખીકા પુજવા જાય, ત્યારે દીલ રાજ થાય,
તે પછિ અનાજ ખાય, જેના પતિ ભેમર છે—૩૪

કવિત મનહર છંદ.

દેજ એચે રીતે કરે, ત્યાંથી શતિ પાછી ફરે,
વાટમાં નિત્યાંન કૈયો, કચકતો નડે છે.
શાંમે આવી ધભો રહે, વિષયની વાતો કહે,
તે સતિપતિને દહે,^૩ ક્રોધ બહુ ચડે છે.
ક્રોધથી લિમ ખરાયો, તેના મંદીરમાં ધાયો,
કૈઆકચકને સાચો,^૪ પરંપ જુટી પડે છે.
ખીમજી કહે છે ખરી, કૈયો જાણે સંગ કરી,^૧
છેવટ જાય છે મરી, લિમ શંગજી લડે છે—૩૫

ભીમનુ પ્રખળજ બળ, જો હોયે વિશેષ દળ,
તોયે જાણે માત્ર તળજ તેને હોયે આવીઓ.
મસ્તકમાં મુઠી મારી, પ્રાંણની થહી તૈયારી,
ઝાળો એ કરે છે જરી, કેવા શુખ લાવીઓ.
ખીજી મુઠી મારી જાય, પગ ધયા પેટવય,
શ્રીજીમાં સરીર શહુ, ગોળ^{૧૦} કરી આપીડ.
ખીમજી કહે છે જુઓ, કૈઓ વ્યભિચારી હુઓ,
છેવટ કમોતે મુઓ, કેવું કુખ વ્યાપીડ—૩૬

૧દ્રોપતિ. ૨ભિમની પતિન દ્રોપતી. ૩ કહે. ૪પકડયો.
૫ઉપર. ૬સંગકરીશ. ૭સાથે. ૮ધાણું. ૯જરા. ૧૦દડા જેવું.

ઉત્તર-કેમ ભાઈ કૈયા જાણે હું દુપતિ ના શંગ કરીને
શુખી થઈસ, પણ છેવટ વગર મોતે તેને ભીમે કચરાને
માર્યા, અને વળી શો ભાઈ કૈયાના હતા તેને પણ ભીમે
એજ દેસમાં માર્યા, અને વલી એવીજ રીતે રાવણનું
કુળ પરસ્ત્રીને માટે કરીને નાસ પામ્યું છે તે સાંભળો.

કવિત મનહર છંદ.

શોનાની લંકાનો ઘણી, જેને રીધિ રિધિ ઘણી,
મંદોદરી જેની રણી, મહા ખળવાન છે.

પુત્ર છે ઈંદરજીત, ભાડી કુંભર પર પ્રીત,
દસ મસ્તક ને વળી, વીશ જેના કાંન છે.

પંનરને પાંચ બુજ, તેનીતો ઘડી છે શુધ્ધ,
વીભીષણ આપે બુધ્ધ, ત્યારે તો કોપાય છે.

ખીમજી કહે છે શુભ, રાવણને પડી બુદ્ધ,
ઝાળો એનું રાજ મુગ, શમુણું તો જાય છે-૩૭

એને તો આવી કુમતિ, રામની સીતાજી સંતિ,
એકળી વનમાં હતિ, તેને હરી જાય છે.

અંકાર રાવણ સીરા, વરદાંન આપ્યું ઈસ,
ઐદ ઐકડીનું રાજ, મારું કહેવાય છે.

સું કરશે મુને રામ, આવે તો મારું આ ડામ,
સીતા હું ન આપું મુને, ઈશ્વર સહાય છે.

ખીમજી કહે છે શહી, રાવણ એ મત્ત રહી,
તે પોતે કેને ન કહી, ઝાળો દુખી થાય છે-૩૮

રાવણ સિતાજી હરી, તે રામ ખમર પરી,†
 તેના પર ક્રોધ કરી, છંતવાને જાય છે.
 વાંદરનું સેન સાથે, હનુમાન શૈાને માથે,‡
 એવિ રીતે રામને રાવણ યુધ્ધ થાય છે,
 છેવટ થયું છે શુભ, રાવણનું કાઢયું મુળ,
 લંકા તણું રાજ વિલી, ષણને અપાય છે.
 ખીમજીએ ખરું કહ્યું, રાવણનું રાજ ગયું,
 પર નારી શંગ થકી, એવાં કુખ થાયછે-૩૬

(એજ વિસે મનહર છંદ).

શૈાનાંની લંકાનો ધણી, જેને હાથે શેસમાણી,
 રામની સિતાજી રણી, તે હરીને જાય છે,
 ખમર થહી છે રામ, શમુદ્ર ખાંધિ તમામ,
 લંકાને લગાડી ઠામ, રાવણ રોળાય છે.
 રાવણને રોળી આલ્યા, વ્યભીષણ રાજ આલ્યા,
 શીતાજી સહીત રામજી, તો ઘેર જાય છે,
 ખીમજી કહે છે [સેઠ] પર નારી મુકો ઠેઠ,§
 પર નારી શંગ થકી, એવાં કુખ થાય છે-૪૦

ઉત્તર-જુઓ ભાઈ પરસ્ત્રીના શંગ થકીતો એવાજ
 કુખ મળે. રાવણ જેવા મોટા ચોધા જેનું ચાદ ચોકડીનું
 રાજ તો તે યાજ પરસ્ત્રી વાસતે ક્ષીણ વારમાં કુદખ સહીત
 નાસ પામ્યા, તો આપણે તે સ્યા લેખામાં.

પ્રસ્ન-ખરોખર છે, જેને વ્યભિચાર કરે છે તેના એવાજ
 હાલ થાય છે ?

†પડી, ‡ઉપરી. રરણી. §એક ફર,

ઉત્તરે—વળી એક વૃહદશ્વ કરીને રાજા હતો તે પાણુ
પરસી પર મોહીત થયો તેથી તેનું તેજ વખત ત્યાંજ
માત થયું તે સાંભળો.

કવિત મનહર છંદ.

વસુધા પરિત વૃદશ્વ, અરણ્ય ગયો શિકાર,
ભાખી ભૃગુનિ કુમાર, તર્ત તહીં ચાળીઓ. ૩
મોહીત થયો છે મુંઠ. ગહી વૃદશ્વનિ મુંઠ, ૪
જેરથી નહીને તેણે, હાથ ઝટ જાલીઓ,
તર્ત તે ખખર પડી, ભ્રગુને તો રિસ ચડી,
શ્રાપથી કરીને દળ, કુળને સંહારીઓ.
ખીમજી કહે છે આપ, ભ્રગુએ દીધો શિરાપ,
કુટંબ સહીત ધુળ, વૃઠી થકી મારીઓ—૪૧

ઉત્તર—વૃદશ્વ અંધ થઇને પરસી પર પ્રીત કરવા
ગયો—એથી દળ કુટંબ સહીત શ્રાપે કરીને ધુળની વૃષ્ટીથી
કટાઇ મુઓ.

પ્રસ્ન—ઓહોહો ! ! ! પરસી તો મહા દુખ દાય છે.

ઉત્તર—મેહરખાન, બ્યલિચારી પુર્વેને ક્યાંઈ પાણુ શુખ નથી—
આલો કે બ્યલિચાર કરે, તેથી પકડાય તો રાજા કંડે,
કે કંદ કરે, કે માર મારે એવું દુખ ભોગવે, અને વળી
એના પાપે કરીને નર્ક ભોગવવું પડે.

પ્રસ્ન—જર કર્મ કરવાથી પાપ પાણુ બેશે કે ?

ઉત્તર—હાજી એતો પાપ ઘણું છે સાંભળો.

૧વન. ૨દીકરી. ૩ગયો. ૪બુધ્ધિ અથવા અકળ. ૫ખલાત્કારે

શ્લોક

॥ પરયોનો પતેતૂત્રિંદુ : કોટિપૂજાં વિનશ્યતિ ॥
 ॥ તિર્થ હાની સ્તપાહોન ત્રિભ્રમહત્યા પદે પદે ॥ ૧
 ॥ પરસ્ત્રી તત્પર : પ્રાણી ॥ વિસ્તાર્યે હસ્ત વુયશં ॥
 ॥ લભતેન્ય મહેઘોર ઘના નરકયાતના ॥ ૨
 ॥ આયુક્ષાતિ ચિકલતા ॥ ત્વપહાસ્પતાંચ ॥
 ॥ નિંદાર્થ હાનિલઘુતો ન ગતિર્ન લજ્જા ॥ ૩

જે પુરુષ આ જગતમાં અવતરીને પરસ્ત્રી પર પ્રીત રાખે
 છે, અને તેને સંજો કરીને પરસ્ત્રીની ચાનીમાં પુરુષના વિર્યનું
 એક બીડું પડે તો તેથી કરીને તેને ડગળે ડગળે બ્રહ્મ
 હિત્યાનું પ્રાયશ્ચિત ખેડે છે, અને વળી તપ, તીર્થ, વ્રત,
 હોમયજ્ઞાદી જે પુન્ય કર્યું હોય તે વ્યર્થ જાય છે.—૧

પરસ્ત્રી ભોગવનાર પુરુષને આ લોકમાં દુર્યસ પ્રાપ્ત
 થાય છે, અને તે દ્યોર નર્કમાં પડે છે, તેથી તેનાં દહને
 બહુ કઠ ઝોઝવણું પડે છે.—૨

વળી પરસ્ત્રીના સંજો કરીને આશુનો ક્ષય થાય છે, અને
 જગતમાં નીંદા થાય છે, અને પોતાના અર્થની હાંની થાય,
 તેમજ છેવટ તેની ગતી પણ થતી નથી. અને વળી શગાં
 વાલાંમાં તેની લાજના ખટાને લીધે માન પણ મળતું નથી,

પ્રસ્ન-અરરર ! ! ! પરસ્ત્રીના સંજો ડગળે ડગળે બ્રહ્મ
 હિત્યાનું પાપ ખેડે છે ત્યારે તો ધિક્કાર છે એવા પ્રશ્ન ન
 જે આવાં કર્મ કરે છે !

ઉત્તર—મેહેરબાન, પરસ્ત્રીના સંગે જે પાપ થાય છે, તેના નિવારણ—મહાદેવજી જેવા પણ કરી શકતા નથી, અને સાસ્રમાં કહ્યું છે જે, તાંમીસ, કુંભીપાપઆદી, ૨૮ નકના કુંડ છે, તેમાં પાપી જનને નાખીને ઇશ્વર શિક્ષા કરે છે.

પ્રસ્ન—આહોહોહો ! ! ! એવું બધું પાપ પરસ્ત્રીના શંગે કરી લાગે છે જે મહાદેવજી પણ નીવારણ કરી શકતા નથી ?

ઉત્તર—એક વખત કૈલાસ વિષે માહાદેવ શ્વામિને પાર્વતિજીએ પુછ્યું કે—હે શ્વામિ કોઈ પુરૂષ પરસ્ત્રીના શંગ કરે તો તેને કેટલું પાપ થાય તે સંભળાવો.

ત્યારે મહાદેવજી એ પાર્વતિજીને નિચે પ્રમાણે કહ્યું તે સંભળો—

ઈંદ્ર વિજય છંદ.

એક શમે કહીલાસ વિષે શતિ, પારવતિએ કહ્યું શિવ સાથે, પારકી નારીના શંગ થકી કહી, પાપ હસે કે પુરૂષજ માથે. શાંભળ તું સતિ પારવતિ કહું, પ્રસ્ન તમે મુજ આગળ પુછ્યું, પારકી નારીના સંગથી પાપ તે, સાંભળજે તમ આગળ

કહું છું—૪૨

જે જન સંગ કરે પર નારનો. તે પર પાપ અતિસે કહાવે, હું તુંજ આગળ સું કહું વાર્ણવિ, પાર કદી એહનો નહી આવે. કોઈક બ્રહ્મ હિત્યા કરે પાપને, કોહી કરે ગાય, ગૌચર કેરું, તેમજ કોહી કરે વળી નારીતું, એ સહુ પાપ અમે

સતિદેરૂં—૪૩

મેરૂ થકી જે વિસેષ કર્યા હસે, પાપ વળી કહું વાંદર કેરૂં,
તેનજ પાપ વળી મહંજરી નું, એ સહુ પાપ અમે સતિદેરૂં.
પાપથી પાપ વિસેષજ પાપ જે, તે સહુ પાપ અમે સતિ વેરૂં,
પારકી નારીના સંગથી પાપ તે, ટાળવાનું નહીં સમૂથ
મેરૂ-૪૪

ખીમજી કે શહુ શજજનને, તમે સાંભળજે રે વચન અમારૂં,
પારકી નારીના સંગ કરો નહીં, સંગ કરેથી થસે નહીં સારૂં.
કારણકે કવીલાસ પતિ કહે, કોટીક પાપ અમે સહુ ખારૂં,
પારકી નારીના સંગથી પાપ તે, ટાળવાનું નહીં સમૂથ
મારૂં-૪૫

પાર્વતિ-આહો ગજબ ! આવડું બધું પાપ સ્ત્રીના સં-
ગથી એસે છે જે તમારાથી પણ નિર્વાહ થાય નહીં ?

મહાદેવ-એ પાપ તો સતિ, ગમે તે ઉપાય કરે તોપણ
મટતું નથી. તપ, તિર્થ, જપ-ચણાદી ગમે તેવા ઉપાય
કરે તોપણ મટે નહીં ને અંતે નકે લહી જાય.

પાર્વતિ-હા, સ્વામી ખરી વાત છે. નિતી સાસ્ત્રમાં કહ્યું છે
તે હું તમારા પાસે કહી સંભળાવું તે સાંભળો—

લલીત છંદ.

નિતિ સાસ્ત્રમાં સાંભળ્યું અમે, કરગરી કહું શ્રવાણ ધર તમે,
નિતિ છોડીને કુ નીતિ ચાલે જે, નિશ્ચે નરકમાં જૈ પડેછ તે-૪૬
મેરી મરદનું વચન નહીં શુંજી, કથનર તાતનું પુત્ર નહીં ભણે,
વેદ સાસ્ત્રને નમાને નમુષજે, નિશ્ચે નરકમાં જઈપડેછ તે-૪૭

†કાપું. ૧જે સ્ત્રી પુરૂષનું વચન ન માને તે. ૨જે દીકરો
ખાપનું વચન ન માને તે.

મ્રવિણુ? પાપમાં લિમાનર આપમાં, લિચારીઝ ને હસે ધુડ પાપમાં,
લધુનેઃ રાજ સોંપી ચુકી દે ખડે, નિશ્ચે નરકમાં તે
જહી પડે-૪૮

કથન હું કથું કેટલું પતિ, એ વિષે હજી રહી ગયું અતિ,
ખીમજી કહે સાસ્ત્ર સાંભલ્યું, ફરીતમાં કદી થાય ના લલું-૪૯
શંકર-ખરી વાત છે સતિ, પણ આજના વખતમાં કોહી
એ વિષે સમજતું નથી ને ઉલટેજ માગે ચાલે છે, એથી
છેવટ નરકના વાસ ભોગવે છે.

ઉત્તર-કેમ ભાઈ સાંભલ્યું? મહાદેવે પાર્વતિજીને કેટલું
શંભળાવ્યું ને પરસ્ત્રીથી નરક જવું પડે છે, અને તેનું પાપ
કોઈથી મટતું પણ નથી, માટે અમે સરવે મિત્રાને ભળા-
માણ કરીએ છીએ ને, હે ભાઈઓ કોઈપણ પરસ્ત્રીના શંગ
ફરશો નહી. જેમ આપણે રસતે ચાલ્યા જતા હોઈએ ને
માર્ગમાં શિંગ ચિત્રો કે સર્પ એમાંનું કોયે જાનવર આ-
પણે મળે તો કેટલો ડર લાગે છે, ને નાસી જવાનો
ઉપાય સોધિએ છહીએ, તેમજ પરસ્ત્રી રૂપી રાક્ષસીના
જાળના ભયથી પણ એજ રીતે નાસી જવું જોઈએ?

પ્રસન્ન-ખરી વાત છે, પણ મહાદેવના કેવા પ્રમાણે તો
વ્યભીચારમાં ઘણું પાપ છે.

ઉત્તર-મેહેરખાન, જેમ પુન્યમાં વિદ્યા અને અજ્ઞ સમાન
ખીજું પુન્ય નથી, તેમજ પાપમાં વ્યભીચાર સમાન ખી-
જું પાપ નથી તે વિષે સાંભળો.

૧પાપ કરવામાં પુણી. રઘ્વલીમાન. વ્યભીચારી. ૪રાજ
સોફોમાં મોટા કુંવર છતાં નાનાને રાજ્યાભિષેક કરે તો
તે નિતીથી ઉલટું કહેવાય.

છપા.

દ્રુદ્ર સમો નહી દેવ, વ્યાસ સુકા સમ નવ કૈય,
કાળીદાસ કવિરાજ, પ્રહ્લ સમ વર્ણ ન લેયે.
તૈનૃપ રામ સમાન, દાન અન સમ નવ કાવે,
તરૂ વર માંહી તંબોળ, જુઓ જન જુગતે ચાવે.
વળી મેઘ સમું તો જળ નહી, ખરું કહે ખીમલ સહી,
(ત્યમ) પર નારીના સંગ સમ, અવર પાપ એકે નહી-૫૭

ગર્વ સમું નહીં દુઃખ, સુખ નહીં નારી સરખું,
નૈં કૌસ્તુભ સમરત્ન, પ્રાચીનો પુરૂષે પરખું.
આણશઠ તિરથ માંય, ગંગ જળ જુગતે મોહું,
ઉદ્યમ કરો અનેક, જન્યવું ત્રણપે છોહું.
વળી વેદ સમું સાસ્ત્ર નથી કહે ખીમલ કૌંકથી,
પર નારીના સંગ રામ, અવર પાપ એકે નથી-૫૮

શુર્ય સમું નહીં તેજ, સેજ નહી કુસ્મોર સરખી,
રંભા સમ નહી નાર, પ્રતાપી પુરૂષે પરખી.
નહી સાકર રામ મીઠ, દિઠ નજરે બહુ રાજ,
રામ રામો નહી કોય, રાખી કુળ ધર્મે માજ.
વળી વિસ્તુ સમ પુરૂષજ નથી, કહે ખીમલ કહું કથી,
પર નારીના સંગ સમ, અજર પાપ એકે નથી-૫૯

તરૂવરૂ સમ નહી સહન, દહન નહી અગ્ની સરખું
વિદ્યા સમ નહી માન, મુર્ખ તો ખરને પરખું.

૧મહા દેવ. ૧સુખ દેવજી. રકુળ. રઝાડ. રજમા. ૫મળજી

નેત્ર સમું નહી તેજ, સેજમાં શકુને દષ્ટે,
કર્ણ થકી યો સુખ, વચન નરના શા પેષે.
વળી અશ્વમેધ સમ યજ્ઞ નહી, ખરું કહે ખીમજી સહી,
પર નારીના સંગ સમ, અવર પાપ એકે નહી-૫૩

વળી પાણુ કહું તે શાંભળો

છયો

છોડાવે જન જોડ, શિસુર પેપાનર કરતાં,
કે વળી કરે કુ કર્મ, અવરનું વિત્ત હરતા.
દ ગોપ્રામાણુ ગાળ, રૂદ્રમા ગર્વ ધરતા,
વચન ન પાળે માત, તાત ગુરુ નંદ કરતા.
એ સર્વે પાપ ઘહન ઘણું, કહે ખીમજી કહું કથી,
પર નારીના સંગ સમ, અવર પાપ એકે નથી-૫૪
કરે શિસુરડ હીત્યાય, ખલ્લ હિત્યાકે ગોનિ,
ચાલે કડી ચાલ, આગના લોપે સહુની.
ભાંગે સરવર પાળ, દાળ કાપે તર વરનીઃ
કરે ધર્મનો છેદ, નિંદ કરસે શસીધરની.૫
એ સર્વે પાપ ઘહન ઘણું, સાસ્ત્ર પ્રમાંણુ ભાંખીડી,
પર નારી સમ ખીમજી, અવર પાપ નહી દાખીડી-૫૫
બોલે બુઝા બોળ, ભાર બીજનો ભાંગે,
જપે નહી જગદીસ, રીશ રૂદ્ર પરત્રી તાંગે.૬

૧૮૮માં અથવા જલદીમાં. રબાળક માને ધાવતું મુકાવે તે.
૩ બાળ હીત્યા. ૪ ઝાડની. ૫ મહાદેવની. ૬ પરમેશ્વર. ૭ રૂદ્ર.
૮ પારકી સ્ત્રી પર નજર રાખે તે. ૯ તકે.

પુત્રીનું લે ધન, અન્ન જમતાં કુ વખાણું,
આપ થકી બગ હીણું, તે તણા અંતજ આણું.
એ સર્વે પાપ ઘડન ઘણું, ઇસ્ત્રી હીત્યા અતી ઘણું,
પરનારીથી ખીમણ, અધીક પાપ એથી લાણું-૫૬

છપા.

ભાંગે ગૌચર ગાય, થાય પાખર પર પાપી,
અધરમનો ઉચ્ચાર, દારૂ જન પીએ કદાપી.
નૈં કરવાનાં કાંમ, હામ આણી ને કરશે,
આણસમને જન નેહ, ગર્વ મનમાંહી ધરશે.
એથી પાપ અધિક થશે, કહો કહું કેટલું અમે,
ખરું કહેછે ખીમણ વિચારજો સજ્જનશ તમે-૫૭
કરે ભારયા? એય, પ્રથમ પર પ્રેમજ આણું,
કરે દતિયર તિસ્કાર, નથી મારો એમ જાણું.
કુખ આપે બહુ પેર, વેર રાખે વેરીથી,
કરું એહના નાસ, ઝેર રાખે ઝેરીથી.૩
એતો પાપ ઘડન ઘણું, પાર ન પામું હું કદી,
પર નારી સમ ખીમણ, અધીક પાપ એકે નથી-૫૮
કરે નગરમાં રાજ, પ્રજાને પીડા આપે,
નૈં હું શરણો કોય, એમ શમણ સંતાપે.
કરે ધર્મ કે દાન, મૂળ તેનાંને કાપે,
તકે નગરની સ્ત્રીયા, ભરે જીવહા બહુ પાપે.
બળી કુખ આપે ગૌ પ્રહન, તે રાજ નરકે જશે,
પરસ્ત્રી યાથી ખીમણ, તે નર એ રીતે થશે-૫૯

૧સ્ત્રી.

રખીજના.

૩સર્પથી.

મસ્ત-ઝાહોહો ! ! ! પરસ્મીનું તો ઘણુંજ પાપ છે.
આવાં અધાર પાપ છતાં પણ માણસો એ કામમાં તાત્પર
રહે છે. ધિક્કાર છે એના જીવતરને જે આવું પાપાપછત
પણ ડરતા નથી ?

ઉત્તર—અને વળી વ્યભિચાર કરનાર પુરુષ, આ મૃત્યુ
લોકમાં વધારે ટકતા પણ નથી ને તરતજ નાસ પામે છે

મસ્ત-કોણ ટકાતા નથી તે શંભલાવો ?

ઉત્તર—શંભલો—

છપા

ટકે ન તડ પર? વૃક્ષ, તરત તે નાસજ પાંમે,
ટકે ન નારી તેહ, થસે મરદને શામે.
ટકે ન રાજ તેહ, મળને પીડા આપે,
ટકે ન ક્ષત્રી તેહ, શદ્દા ગૌ ખલ્લ સંતાપે.
વળી ટકે ન તે નર જગતમાં, વ્યભિચાર વસ થાય છે,
જરૂર કહે છે ખીમજી, જીવ તેહનો જાય છે—૬૦

તરત તેહનું મોત, થસે પાંખર પર પાપી,
તરત તેહનું મોત, જોણ સતિઓ શંતાપી.
તરત તેહનું મોત, વ્યાલ ઘરડ હાથજ નાખે,
ઘરત તેહનું મોત, અજાણી વસ્તુ આપે.
જ્યાં તરત મોત છે તેહનું, પર નારી પાછળ ફરે,
કદા કહે છે ખીમજી, વગર મોત તેતો મરે—૬૧

૧. કદિ કીનારે. રઝાડ. અર્પનાં ડરમાં હાથ નાખનાર.

ઉત્તર—વળી રૂપ દહને લાજ પણ નિચે લખ્યા માણુ-
સીની જય છે તે સાંભળો.

છપા

ગયું તેહનું રૂપ, નાવલો જેના નાના,
ગયું તેહનું રૂપ, પતિ પર ઘર રે છાંના.
ગયું તેહનું રૂપ, કંથ કેફી છે જેને,
ગયું તેહનું રૂપ, પડ્યો રંડાપો તેને
વળી રૂપ ગયું તે પુરુષનું પર નારી પાછળ થયો,
ખરું કહે છે ખીમણ, અરથ એક પણ નવ સર્યો—૬૨

ઘટે તેહની દહ, પડી ચિંતા બહુર માથે,
ઘટે તેહની દહ, રમે પર રામાઈ સાથે.
ઘટે તેહની દહ, પાપાણી પત્નિ જેની,
ઘટે તેહની દહ, રોગ પાંખી છે તેની.
વળી ઘટે દહતો તે તણી, સદા વિપત્ત સાથે રહે,
પર નારીથી ખીમણ, ખચીત દહ તેની ખહે—૫૬

ઘટે જગતમાં લાજ, શબ્દ જુઠા ને ઝોળે,
ઘટે જગતમાં લાજ, તોળ ને ઝોણું તોળે.
ઘટે જગતમાં લાજ, લહી પાછું નવ આપે,
ઘટે જગતમાં લાજ, પરાણી પત્નિ સંતાપે.
વળી લાજ ગટે જન જેહની, શંપ થકી પાછો હટે,
ખરું કહે છે ખીમણ, સ્ત્રી યાચકી ત્રણી ઘટે—૬૪
મરન—ખરી વાત, એવા પુષ્પીની લાજ રૂપને દહ ઘટે
તેમાં તો સંદ પણ નહીં.

જેને. રધણી. ત્રી. ગપરસ્ત્રીથી.

હિતર-વળી નીચે કહેલા પુણી દુખી થાય છે તે સાંભળો.

છપા

દુખી થસે જન જેહ, અતિ અભિમાની પુરો,
 દુખી થસે જન જેહ, કેક્ર કરવામાં મુરો.
 દુખી થસે જન જેહ, પરાયાં ધનને તાકે,
 દુખી થસે જન જેહ, ધરમ કરતલને નાકે.[†]
 વળી તે નરતો દુખીઓ થસે, પર નારી પાછળ કરે,
 કદી કહે છે ખીમણ, વગર મોત તેતો મરે-૬૫
 ધરે રૂઢ્યમાં રીશ, દુખી જન તેતો થાસે,
 જપે નહોં જગદીસ, દુખી જન તેતો થાસે.
 કરે પાપથી પ્રીત, દુખી જન તેતો થાસે,
 કરે ન રોગુપાય,^{††} દુખી જન તેતો થાસે.
 વળી તે નરતો દુખીઓ થસે, મુરખથી મિત્રી કરે,
 પર નારીથી ખીમણ, અધીક દુખી તેતો થસે-૬૬

હિતર-વળી પાણુ કહું તે સાંભળો—

કવિત મનહાર છંદ.

જે નારીનાં શંગ કરે,^૧ છેવટ કમોતે મરે,
 નં વળી નરકે પડે, જનર જે કેવાય તે.
 જોણું વ્યભિચાર કીધું, અમૃતર તણ વિષ પીધું,
 હાથેથી કાણું મો કીધું, જનર જે કેવાય તે.
 પારકી નારી શુંભરે,^૩ પ્રભુથી પાપી ન કરે,
 હાથેં કરી ખાક ખાણું, જનર જે કેવાય તે.

[†]કોઈ પુન્ય કરે તેને ના કહે તે. ^{††}રોગના ઉપાય ન કરે તે. ^૧પરસ્ત્રીનો. ^૨અમૃત. ^૩શંગ કરે.

ખીમજી કહે છે ભાઈ, પરસ્ત્રીમાં શુખ નાઈ,
પાસે નહીં જસો ઘાઈ, મહા દુખદાય છે—૬૭

જે જે વ્યભિચાર કરે, છેવટ કમોતેં મરે,
પ્રત્યુથી પાપી ન ડરે, એવા દુખી થાય છે.
કાંનથી સાંભળો વાત, ભિચારને મારો લાત,
જોહસો સમજી તો, કવિતા શુખદાય છે.
વિશેષ સું કૈએ અમે, સાંભળો સજ્જત તમે,
પર નારી શંગ જેવિ, અગનીની લાય છે.
ખીમજી કહે છે હીત, એમાં નહી રાખો ચિત્ત,
પાપ શાયેં પ્રીત, પર નારી દુખદાય છે—૬૮

નારીના કરેથી શંગ, કાયાનો થાય છે ભંગ,
છેવટ થાયે અપંગ, કોડ કબ્ડ પામે તે.
એવું જાણી પર હરે, પર નારી દુખી ડરે,
આ કવિતા કાંન ધરે, શેજે શુખ પામે તે.
પર નારી એવિ જાણો, કહું તે ઉરમાં આણો,
જો મારો ખોલ પ્રમાણો, શરપ સમાન છે.
રીજે તો રમે ને વળી, ખીજે તો ખરાખી થાય,
ખીમજી કહે છે પર, નારી તો નાદાન છે—૬૯

આ કવિતા કાંન ધરે, તિમરર તનનું ટળે,
નં શરગ શુખ મળે, એવિ આ કવિતા છે.
નારીના ન જાણો ઢંગ, ખડગ શ્વરૂપ અંગ,
તેના નહી કરો શંગ, એવું કહે ગીતા છે.

જનમાં ન હોય મુંઠ, નારી છે નરક કુંઠ,
કરે વ્યલિચાર મુંઠ, પર નારી ચિતા છે.
ખીમણ કહે છે દીઠી, પર નારી મુંઠ મિઠી,
છેવટ મુઆની ચીઠી, નારી નહી હીતા છે—૭૦

કવિત મનહર છંદ.

પર નારી જાણો એવિ નિસચે નાગણ નેવિ,
ને વળી વાઘણ નેવિ, એથી એ વિશેષ છે.
એમાહેં ને ગુણ રહ્યો, તે અમે ચિતમાં લહ્યો,
તે તમારે પાસે કહ્યો, સુખ નહીં લેસ છે.
અજા પાસે આવે શિંગ, કેસરી પાસેજ કુંજ,
અંપામાં રહેજે ગુંજ, ર છેવટ તે મરે છે.
ખીમણ કહે છે ભાઈ, પરસ્ત્રીમાં શુખ નાઈ,
પુરૂષનાં નારી એ પ્રમાણે, પ્રાણ હરે છે—૭૧

પ્રસ્ન—ખરી વાત છે, પરસ્ત્રીમાં એવોજ ગુણ છે ?

ઉત્તર—વ્યલિચારી પુરૂષને ફુનીઆમાં લોકો નિચે પ્રમા-
ણે ધિક્કાર કરે છે તે શાંભળો.

કુંડળીઆ છંદ.

ધિક તેની ચતુરાઈને, ધિક તેની વિદ્યાય,
ધિક તેના ગુણ સર્વ ને, વ્યલિચારી કહેવાય.
વ્યલિચારી કહેવાય, જગતમાં જનમી ને નર,
મરદ ન માંનો તેહ, જાણુ અવનિમાં તે ખર.

સ્મૃત્સાનની અગ્ની નેવી.

રભમરો.

કહે ખીમજી એમ નકી દુખ તેને આવે,
જશે નરકમાં તેહ, નામ વ્યભિચારી કાવે—૭૨

પરોપકાર ગણા કરી, મોટું પામે માન,
પણ જો જર કરમ કરે, નકી ઠરે નાદાન.
નકી ઠરે નાદાન, જાંન વળી તેની જાસે,
પર નારીને કાજ, જગતમાં ફેં ફેં થાસે.
કહે ખીમજી એમ, છુટકો ફેં ફેં થીને,
નિશ્ચે નરકની વાસ, ગયા પર નારીથી કે—૭૩

જર મનુષ્યના જસ વિષે, ઉઠે મોટી આગ,
હંધિ બુધ્ધિ ઉપજે, ભુંડાં તેનાં ભાગ.

ભુંડાં તેનાં ભાગ, પુન્ય તેનું પરવાયું,
જશે નરકમાં લાજ, કર્મ વ્યભિચારી ધાર્યું.
કહે ખીમજી એમ, લાજને લક્ષ્મી જાસે,
નિશ્ચે નરકની વાસ, જર જગમાં કેવાસે—૭૪

તેવા જનના સૌ તજે, વિશ્વ વિષે વિખ્યાત,
નિશ્ચે અંતે નરકમાં, વસે જહીને વાસ.

વસે જહીને વાસ, સાસ સૌ એમ ભણે છે,
કાગ વ્યાલ વળી દુત, પ્રાણીને તે કરડે છે.
કહે ખીમજી અરે, તમે એના ભય આંણી,
દીલમાં ઠરી તમામ, તજે પર નારી પ્રાણી—૭૫

પ્રા પામે ધિક્કાર તે, જર મનુષ્યની જાત,
હોતર હોજે વાંઝણી, શદ્દ ભાંખી કૌં વાત.

શદ્દ ભાંખી કહું વાત, જારમાં ખાપલ જાવે,
કરે ન કો વિશ્વાસ, કદીક તે સિશ ગમાવે.

કહે ખીમજી એમ, અમે કો કંટણું કૈએ,
જાર કર્મનું પાપ, તેહનો પાર ન લેએ-૭૬

નિર્લજ્જ લુચ્ચો ચોર ઠગ, નિચ કામ કરનાર,
પામે પદવિ એટલી, જે જન જગમાં જર.
જે જન જગમાં જર, નિચ પદવિનં પામે,
વધે જગતમાં વેર, જે વળી તે પરજામે.
કહે ખીમજી એમ, કદીક તે મારજ આવે,
પર નારીનો શંગ, તેતાણાં ફળ એ ચાવે-૭૭

નાક કપાયું તે ફરી, તેણું બને ન તાત,
દાગ જાય નહી જારીનો, પડી પટોળે ભાત.
પડી પટોળે ભાત, કહો તે કેમ મટાસે,
ધર્મ તિથિ તપદાન, કુર્યું તે એજેં જસે.
કહે ખીમજી અરે, બધાંનું મિંકુ વાળી,
ધિક પડ્યો અવતાર, થયો જન જે વ્યભિચારી-૭૮

જર મનુષ્યનું જીવણું, ધુળધાંણી કહેવાય,
તે કરતાં તેતો ભણું, જે તન છુટી જાય.
જે તન છુટી જાય, કસી ચિંતા નહિ તેની
કલંક ન આવે કોઈ, સરગ પામે દ તેની.
કહે ખીમજી એમ, અહ્ય આયુશ એ સારી,
વરશ શૈકનિ? વ્યર્થ, જેહની દહ વ્યભિચારી-૭૯

ઉત્તમ જનતો એહની, શોખતથી શરમાય,
કોય કદી પાણ તેહને, ગાલે ને ગરમાંય,

ગાલે નેં ગરમાંય, વળી વિશ્વાસ ન આણિ,
વ્યભિચાર કરનાર, કદી પણ માન ન પામે,
કહે ખીમજી એમ, મુઝો નર એથી શારો,
માન વિન્યાનું મોત, શાસ્ત્રના એ છે ધારો-૬૭

વ્યર્થ ગાણી જે વિશ્વમાં, એવાનો અવતાર,
મુવા પછી પણ મુલકમાં, અપજશ રહે અપાર,
અપજસ રહે અપાર, એથી તે નરકજ પામે,
ઘટે લાજ ઘન દહ, પ્રિત કરવાથી ચાંમે. ૧
કહે ખીમજી એમ, અમે કો કેટલું કૈએ,
રખે લગાડો રીશ, હીત ઇચ્છુ તમ છેએ-૮૧

નરતન ગીના ગારજો, અખળા અક્ષી જળ,
અતિ શંગતે આગળે, એજ અસલના ઢાળ.
એજ અસલના ઢાળ, શગથી શરીર ગળે છે,
અંતે દુખી અપાર, ક્ષીણું ઘડી શુખ મળે છે,
કહે ખીમજી એમ, સ્મિતર શુખ કરે કાને,
પર નારીને શંગ, નકિક ભવનું શુખ ભાને-૮૨

ઉત્તર—વળી પણ વ્યભિચારીને કહું તે સાંભળો.

કવિત મનહર છંદ.

અરે અપરાધી ખાધી મુરખ તેં મોટો ભુજ,
તેથી કરી કુળ વિષે, લંછન લગાડીઉં.
લંછન લાગું તે કોઈ કાળે ટળવાનું નથી,
ફુટ તેં અમુલ્ય દહ, તેને તો ખગાડીડિં.

૧ વ્યભિચારમાંનીત. † જરા વાર. રથોડું.

કીધું તેંતો કુકુ કામ, લજ્જાનું પેઢીનું નામ,
 તુને તારી માઝાં જણ્યો, પાણી ન ફગાવિતો.
 ખીમજી કહે છે મરે, પર નારી શાફ મરે,
 મું નાણું છે શુભ પાણ, દુખ તે જગાડીતો-૮૩
 અફીણ ખાઈને પછે, ફૂગો ખાતાં મિઠા લાગે,
 ચઢે છે કપાળ ત્યારે, મોત જેવું થાય છે.
 તેમ પર નારી શંગ, મનમાં ધરી ઉમંગ,
 રમે રામા સાથે રંગ, એવા દુખી થાય છે.
 રંગમાં રમે છે જ્યારે, આનંદ વધે છે ત્યારે,
 શંગ કરી રહે ત્યારે, કાળું મોઢું થાય છે.
 કારણ પુરૂષ તેજ, તે નારીમાં ગયું સેજ,
 ખીમજી કહે છે પછી, ફાગટ ફુલાય છે-૮૪

પ્રસન-આહિહિ ! ! પરમ્મીનો શંગ કરેથી-ધન-તન,
 એને લજ્જા તો જાય, વળી કાળું મોઢું પાણ થાય કે ?

ઉત્તર-ભાઈઓ, જેમ દીપકમાંથી દીવેલ ખળી જાય છે
 તો તર્તજ અંધારું થાય છે, તેમજ વિર્ય રૂપી દીવેલ પુરુષ-
 માં રહ્યું છે તે જ પરમ્મી પાસે તણાઈ જાય છે તો તર-
 જન તે પુરુષનું મો નાખું પડી જાય છે તે વિષે સાંભળો-

વિર્ય વિષે.

કવિત મનહર છંદ.

દીપકનું તેજ ગયું, તારે તો અંધારું થયું,
 તેમ પુરુષમાં તેજ, વિર્યનું રહ્યું છે.

પર નારી શંગ કરે, અરથ એકે ન સરે,
 ફોકટ તે તેજ હરે, સારતરમાં કહ્યું છે.
 પોતાનું કલ્યાણ રરો, દુખીઓ સંસાર તરો,
 પર નારી મુકી પ્રભુ, ભજન સંભાળીએ.
 ખીમજી કહે છે એમ, સાસ્ત્રમાં કહ્યું નેમ,
 પર નારી શંગ થકી, નરક નિહાળીએ—૮૫

દોહરા.

મનુષ્ય દહ મહીમા ગણો, રત્ન સમુ કહેવાય,
 મુખ્ય રત્ન તો વિર્ય છે, તેથી દ સોભાય—૮૬
 અમુલક^૧ એ વિર્ય છે, તેને રાખો પાસ,
 પરઠો છો પર નારીને, એમાં રચો ઉલ્લાસ—૮૭
 વિર્ય થકી પેદા થસે, રત્ન અમુલખ જાણુ,
 માટે વિર્ય ન આપીએ, મનુષ દહનુ પ્રાણુ—૮૮
 મનુષ સોભે વિર્યથી, અળકે તારે ચંદ,
 વિર્ય નહી ને વિરમાં, મતી તેહની મંદ—૮૯
 નવાંણુ સોભે નિરથી, મંદીર દીપક સાર,
 વિર્ય વડેં આપે મનુષ, કૌંહું વારવાર—૯૦
 તારે સોભે ચંદ્રમા, ગગન સોભે રવિરાય,
 તેમ મનુષ મુખ આપતું, નેમાં વિર્ય સમાય—૯૧
 ઇચ્છી ઉર મુકતા તણો, સોભે હાર અપાર,
 તેમ મનુષ મુખ આપતું, વિર્ય પ્રતાપેં સાર—૯૨

---

^૧અમુલખ એટલે મુલ વગરનું.

શોળ કરે સાગુગાર વળી, કું કમ બિંદી ભાળ,
નયણે અંજન નારને, સોભે અપરંપાર-૯૩

વસ્ત્ર ધરે નવ રંગને, ચાલે હંસા ચાલ,
એથી અધિક આપે પુરૂષ, વિર્ય પ્રતાપે સાર-૯૪

ચંદ્ર શુર્ય ચળકી રહ્યા, વિસ્તુ ન શિવરાય,
સૌને ભાળે વિર્ય છે, તેથી તે સોભાય-૯૫

એથી હું તમને કહું, વિર્ય પુરૂષમાં મુખ્ય,
જેના દહમાં વિર્ય નૈ, તેને મોટું કુખ-૯૬

વિર્ય વિનાનો માંનવિ, નપુસંક કહેવાય,
એહ અમુલ્ય વિર્ય તે, સાથે રહે સદાય-૯૭

વિર્ય વિના આપે નહી, નરમાં તે નૈ હોય,
બોલ્યું કોય માંને નહી, માન ન આપે કોય-૯૮

અહો શજજન અનુભવ કરી, વિચારજ્ઞે શૌ ચિત્ત,
જે નરમાં નહી વિર્ય તો, તેના દહમાં પિત્ત-૯૯

વિર્ય વિનાનો આદમિ, વપુક્ષીણ કહેવાય,
વિર્ય વિના જન જે હસે, તેનું કુળ લજ્જાય-૧૦૦

એહ અમુલ્ય વિર્ય છે, તેને રાખો પાસ,
કાં પરઠો પર નારીને, આપે થાસો નાસ-૧૦૧

પર નારીને આપતાં, વિર્ય રત્ન અમુલ્ય,
ધન તન લજ્જા જાયને, તે નર ખરને તુલ્ય-૧૦૨

વિર્ય આપે પર નારીને, તે તો નકું જાય,
કહે ખીમણ સાંભળો, કવચિત? રોગ વળી થાય-૧૦૩

પ્રસન્ન-ખરી વાત છે, માણસમાં વિર્ય નથી હોતું
તો તેને કોય માન પણ આપે નહિં, ને હીજડો કહે-
વાય છે ?

ઉત્તર-જે માણસ સમજે છે તેને તો એટલુંજ છે, પણ
આ અમે જે કહ્યું તે વગર શમજીને સમજણ આવવા
વાસ્તો કહ્યું છે ? અને વળી આ દુનીઆમાં અવતરીને જે
માણસ શારાં કામ કરે તો તેનું નામ અમર રહે છે, ન
જુકે મોઝે ચાલનાર નકું જાય છે.

પ્રસન્ન-નામ કેનું રહે તે કહો ?

ઉત્તર-સાંભળો—

છપા.

રહ્યું તેહનું નામ, કુર્યું સુભ કારજ જેણું,

રહ્યું તેહનું નામ, શંભુને સમર્થા જેણું.

રહ્યું તેહનું નામ, ગરીબનિ વારે ચડીઆ,

રહ્યું તેહનું નામ, કુ શંગ કોનો નવ કરીઆ.

વળી નામ રહે આ જગતમાં, માતપિતા સેવા કરે,

અધિક નામ કહે ખીમણ, પર રામા માતા ગણે-૧૦૪.

૧૩૫૨૬૬.

રાજા કાઢે નામ, પ્રજા જો શુખને પામે,
 મરજા કાઢે નામ, દામ ખરચે મુલ કામે.
 નારી કાઢે નામ, સિળ વૃત સૌથી પાળે,
 ક્ષત્રી કાઢે નામ, યોલ યોદ્યું તે પાળે.
 વળી વણીક નામ વેપારમાં, કહે ખીમજી કહું કથી,
 તને શંગ પર નારનો, અધીક નામ એથી નથી-૧૦૫

ઉત્તર—કેમ લાઈ સાંભળ્યું કે, ઉપર કહ્યા લક્ષણ જે
 માણસમાં હોય તો તેનું નામ આ અવનિમાં અંમર રહે
 જો, અને તેનું જીવતર પણ સફળ ગણાય છે.

મૈથ કરવાની હકીકત તથા વ્યભિચારીને

ભળામણ.

દાહરા.

આ પુસ્તક મેં આદ્યું, તે અંખા પરતાપ,
 વળી શિવ ખ્રિષ્ણ વિસ્તુને, ગણપત કેરું કાળ-૧૦૬
 તેહતાણા પરતાપથી, અમેં આચર્યા લાઈ,
 જીલ ચુક શુધ કે અશુધ, હું નવ જાણું કાંઈ-૧૦૭
 મુજ મતિ મંદ અતિ ગણી, તેથી તે મું થાય,
 તો પણ આ પુસ્તક કર્યું, મત આપી મોમાય-૧૦૮

પિંગળ પાઠ પઢ્યો નથી, નથી ગુરુ લઘુનું જ્ઞાન,
તો પાણુ આ કવિતા કરી, માગું છું હું માન-૧૦૬

એક સમે મુજ મન વિષે, એમ થયો વિચાર,
કોઈક હું કવિતા કરું, તેના શૈ લે સાર-૧૧૦

મ વિચારી મન વિષે, વ્યભિચાર અટકાવ,
ત ખાખત કવિતા કરી, આણી મનમાં ભાવ-૧૧૧

સાંભળજો સજ્જન તમે, કહું છું તમને વાત,
વ્યભિચાર કરશો નહીં, એને મારો લાત-૧૧૨

શ્રષ્ટિમાં જે સર્જિને, ચાલે કુડી ચાલ,
ઇસ કહે ઉમયાજીને, તેના ભુંડા હાલ-૧૧૩

પર રામા પર ધન અને, પર જમીનમાં પ્રીત,
તે નર નિચ્ચે નરકમાં, રહે અખંડ વનિસ-૧૧૪

શુણો સજ્જન સૌ વિશ્વના, કહું છું વારંવાર,
વ્યભિચાર કરસો નહિ, છે ને એમાં સાર-૧૧૫

વ્યભિચાર કરનાર જન, અંતે દુખીઓ થાય,
લાજ ઘટે આ લોકમાં, ધન તન લજ્જા જાય-૧૧૬

તુ પુન્ય પરવારીઉં, સાત પેડીનું સાર,
તેનાં કુળમાં અવતરે, વ્યભિચાર અવતાર-૧૧૭

કપુત અલતર્યો કુળ વિષે, ખેાયું પેડીનું નામ,
એથી નિર્વં સી સુંખી એવાનું સું કામ-૧૧૮

વિશ્વ વિષે જે જારમાં, ગણસે જેને લોક,
ધર્યો દહ મનુષ્ય પણુ, તે તો સર્વે કાઠ-૧૧૯

જંગપતિ કહે જંગમાતને, સાંભળનારી સોય,
વિશ્વ વિષે જન અવતારી, જે વ્યભિચારી હોય—૧૨૦

તેના ત્રન ભુવન વિષે, ક્યાં ન છુટકો હોય,
રોમરોમ નરકે પડે, છોડાવે નહીં કોય—૧૨૧

નામ લિખે વ્યભિચારીનું, તે પાણુ નર્કે જાય,
માટે સંગત ક્યમ કરો, નામેથી દુખી થાય—૧૨૨

અરે અભાગી આદમિ, સાંભળજે મુજ વાણુ,
વ્યભિચારીની સંગતે, પળકે ખોસો પ્રાણુ—૧૨૩

હીંદુ કેરા ધર્મના, કહે અઢાર પુરાણુ,
સંજ કરે વ્યભિચારીના, નર્કે રેસે પ્રાણુ—૧૨૪

એથી હું તમને કહું, રીશ તાણી નહીં રીત,
કહે ખીમજી કર્ગરી, પાપે કેવિ પ્રીત—૧૨૫

જીવાન જન સૌ વાંચીને, ખેદ ન કરસો કોય,
કહે ખીમજી સાંભળો, મુજપર દોષ ન હોય—૧૨૬

આ પુસ્તક પૂરું થયું, મહેર કરી મહારાજ,
ખન્તિ મદદ મુજને મળે, (તો) કરું સવાયું કાજ—૧૨૭

સવંત તે આગાણીસ સૌ, ને સાણત્રીસા સાલ,
કાર્તિ માસ વિદ પંચમિ, સરશ શોમના વાર—૧૨૮

તે દિન આ પુસ્તક થયું, પૂર્ણ સુંણો સૌ મિત્ર,
કહે ખીમજી વર્ણવ્યો, છે વ્યભિચાર ચરીત્ર—૧૨૯

સંપૂર્ણ.

આ ચોપડીઓ નિચે લખેલે ઠેકાણેથી મળશે

૩.

વીરમિંહ ચંદ્રિકાનાં ગાયનો ૦

શીતાહરણ નાટકમાંના ગાયનો ... ..

ઓઆહરણનો ગાયણરૂપી ઓપેરા ...

કામસેન અને રમીકા નાટકમાંના ગાયનો ..

રૂકમીણીહરણનો ઓપેરા ... ..

વીરમતી નાટકનાં ગાયનો ... ..

સદેવંત આવર્ણીગાનો ઓપેરા ... ..

મદાલમ્બાનો ઓપેરા ૦ ૧

શીરીન ફરહાદનો ઓપેરા ૦ ૪

કામસેન રમિકા નાટક... ... ૦ ૮

મૃચ્છકટિક નાટક (છપાયે) ૦

શીતાહરણ નાટક (છપાયે) ૧

કાલકાદેવી—ધિરદાસ લાલમિરીમાંથી.

મામાદેવી—પંડિત જોષારામ મુકુન્દજીની દુકાનેથી.

ગણેશવાડીને નાકે—બાળકૃણુ લક્ષ્મણ બુક્સેલર

ભાવનગરમાં—શા. પાનાચંદ તેજ બુક્સેલરની

દેશાવરથી વેચવા માટે મંગાવનારને પોણેભાવ

દામોદર ર.

ચીનાઇ અને હિંદુસ્થાની ચા

કાલકાદેવીને રસ્તે મહાજનવાડી પા

